

Onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity

Universiteit Leiden

Academische Zaken

Najaar 2016

Versie september 2018: aangepaste benamingen ambities doorgevoerd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
Kern van de onderwijsvisie	5
2. Waarom onderwijsvernieuwing?	7
Externe ontwikkelingen	7
Interne ontwikkelingen	8
3. Uitwerking van de nieuwe onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity	9
i De student	9
ii Open oriëntatie	10
iii Het curriculum	11
Weergave onderwijsvisie in model	14
4. Ambities voor een vernieuwingsagenda	15
5. Slotwoord	18

1. Inleiding

In dit document presenteert de Universiteit Leiden haar nieuwe onderwijsvisie. Deze onderwijsvisie geeft aan waartoe we onze studenten (willen) opleiden en welke (nieuwe) eisen dat stelt aan curriculum en leeromgeving. Deze visie biedt een langetermijnperspectief voor de ontwikkeling van ons onderwijs en markeert de start van een proces van onderwijsvernieuwing. We gaan in op de noodzaak van een nieuwe onderwijsvisie en het proces van totstandkoming ervan. Vervolgens presenteren we de kern en de afzonderlijke elementen van de visie en de ambities die hieruit volgen.

Kern van de onderwijsvisie

De vorming van studenten tot academische professionals en betrokken burgers, die, na hun afstuderen in academische posities in de wetenschap en daarbuiten, een bijdrage kunnen leveren aan de uitdagingen waarvoor onze samenleving staat. Dat is het opleidingsideaal van de Universiteit Leiden. Dat vraagt om onderwijs dat sterk onderzoeksgedreven is, actief leren bevordert, de ontwikkeling van academische en professionele vaardigheden stimuleert en ruimte biedt voor individuele keuzes. De ideale onderwijsleeromgeving van de Universiteit Leiden kenmerkt zich daarnaast door internationale en interculturele diversiteit, een omgeving die in open verbinding staat met de samenleving. Zowel wetenschappelijke als maatschappelijke uitdagingen en problemen vormen een continue voedingsbron voor het onderwijs.

Dit is de kern van de hernieuwde onderwijsvisie van de Universiteit Leiden die bepalend is voor de koers van het onderwijs in de komende vijf jaar. Deze onderwijsvisie is een uitwerking van haar onderwijsambities in het instellingsplan 'Excelleren in vrijheid' (2015-2020), namelijk:

- Het activeren van talent door het bieden van een stimulerende academische werk- en leeromgeving;
- Innovatie in *teaching & learning* door ruimte te geven aan de professionaliteit van docenten en het faciliteren van technologische en onderwijskundige vernieuwing.

De onderwijsvisie die nu voorligt is de basis voor een meerjarige universitaire onderwijsvernieuwingagenda (zie slotwoord).

In de hernieuwde visie gaan we expliciet uit van de eisen die we aan onze studenten en afgestudeerden stellen en de implicaties hiervan voor het onderwijs. We willen onze studenten laten uitgroeien tot academische en maatschappelijk betrokken professionals die over grenzen heen kunnen kijken. Daarom stellen we een visie voor waarin de verbinding tussen onderwijs en onderzoek een centrale rol speelt en waarin we de didactische eisen expliciteren waaraan ons onderwijs moet voldoen. Tegelijkertijd biedt de visie een punt op de horizon en een richtsnoer voor de verdere ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs.

Proces

De visie van de universiteit is het resultaat van een intensief bottom-up proces. Het zijn de docenten, studenten, bestuurders en ondersteuners, verenigd in een universitaire denktank¹, die de basis voor deze onderwijsvisie hebben gelegd. Deze visie is vervolgens in diverse gremia besproken: met bestuurders, met docenten en met studenten. In deze bijeenkomsten zijn de ideeën van de denktank getoetst en verder verrijkt door de aanwezigen. Het resultaat van dit proces is weergegeven in dit document. De opbrengst is een visie die gedragen wordt door de organisatie en daarnaast ruimte laat aan opleidingen en de specifieke eisen die het onderwijs in een bepaalde discipline stelt. De visie is het begin van een voortdurend proces van onderwijsvernieuwing.

In 2017 wordt daarom een overkoepelend Programma Onderwijsvernieuwing opgestart waarin de verschillende onderdelen van deze visie worden omgezet in concrete acties.

¹ Leden van de Denktank: Jan Kolen (FdA), Han de Winde (FWN), Marlies Reinders (LUMC), Birgül Açiksöz (FdR-assessor/student), Marleen Fleers (FGGA/HA/student), Richard Griffiths (FGW), Ton van Haaften (FGW; nu HA), Armin Cuyvers (FdR), Chris de Kruif (FdR/HA), Jos Schaeken (FGGA/LUC; nu: FGW), Gideon Shimshon (CFI), Ann Wilson (FGGA/LUC), Jesse Bruins (FSW-ICTO).

2. Waarom onderwijsvernieuwing?

Alles om ons heen verandert voortdurend. De student, de universiteit, de technologie, de maatschappij, de arbeidsmarkt, de wereld. De universiteit heeft altijd geprobeerd om in te spelen op deze veranderende omstandigheden en het onderwijs aan te passen aan de eisen van de tijd. Een universitaire onderwijsvisie moet dan ook regelmatig tegen het licht gehouden worden. In de eerste helft van 2016 is een universiteitsbreed gesprek gevoerd over de Leidse visie op het onderwijs. Onderwijsvernieuwing is een continue proces, maar we zien wel diverse redenen om juist op dit moment te komen tot een nieuwe onderwijsvisie. Een aantal ontwikkelingen maakt de noodzaak om te vernieuwen extra urgent. Het gaat hier om ontwikkelingen zowel binnen de universiteit als daarbuiten.

Externe ontwikkelingen

De noodzaak voor verandering komt echter niet alleen van binnen de universiteit, maar ook van buiten. Drie belangrijke ontwikkelingen zijn de volgende:

Internationalisering en diversiteit

De universiteit zelf opereert in een wereld van toenemende internationale concurrentie. De Universiteit Leiden bereidt zich voor op een verdere groei van internationale studenten. Steeds meer studenten zoeken een opleiding in het buitenland en velen van hen hebben hun zinnen gezet op één van de top-100-universiteiten. Dit betekent toenemende culturele diversiteit in de instroom, die het onderwijs kan verrijken. Het geeft Nederlandse studenten de mogelijkheid om thuis te internationaliseren maar het daagt hen ook uit door de concurrentie voor plaatsen in selectieve opleidingen of voor posities op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd groeit de groep biculturele studenten die hun weg naar de universiteit vinden. Ook om die reden moeten opleidingen toegankelijk zijn voor een meer interculturele diverse groep van studenten dan voorheen. Maatwerk in het onderwijs wordt steeds belangrijker.

Technologische ontwikkelingen

Daarnaast dwingen snelle ontwikkelingen in de technologie de universiteit na te denken over de wijze waarop ze haar onderwijs wil aanbieden. Op het mondiale toneel verschijnen nieuwe aanbieders. Hoe kan de universiteiten inspelen op deze nieuwe aanbieders van online onderwijs of modulair onderwijs? Gaan studenten zelf hun portfolio samenstellen en *anytime, anywhere* het door hen gewenste onderwijs volgen? Wat heeft de universiteit dan nog voor extra's te bieden en wat is de meerwaarde die wordt geboden? Verder is het belangrijk dat de universiteit inspeelt op de mogelijkheden van nieuwe technologieën voor ons on-campus onderwijs. Studenten zijn *digital natives*; zij nemen op andere, interactievere manieren kennis tot zich dan voorheen. Er zijn steeds meer digitale middelen die ons onderwijs kunnen verrijken en die kunnen zorgen voor een actievere participatie van onze studenten.

Dynamische arbeidsmarkt

Tenslotte zijn er de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. De functies die onze afgestudeerden in de toekomst gaan vervullen, moeten veelal nog gecreëerd worden. De arbeidsmarkt waarvoor we

studenten opleiden, is steeds dynamischer en stelt daarom andere eisen aan de afgestudeerde dan voorheen. Er klinkt een luide roep om 21ste-eeuwse vaardigheden en om skills als samenwerking, communicatie en ondernemerschap. Tegelijkertijd verwacht de arbeidsmarkt dat wij studenten opleiden die kritisch denken en complexe problemen op een grondige en wetenschappelijke wijze kunnen oplossen.

Interne ontwikkelingen

Er zijn drie belangrijke interne ontwikkelingen die aanleiding geven de onderwijsvisie te vernieuwen:

Eilanden van Innovatie

Een inventarisatie en analyse van onderwijsinnovatieprojecten binnen de Universiteit Leiden toont aan dat er binnen de organisatie hard wordt gewerkt aan de vernieuwing van ons onderwijs. Er zijn meer dan 150 innovatieve projecten in kaart gebracht met een grote diversiteit aan onderwerpen, zoals digitalisering, curriculumhervorming, vaardighedenonderwijs, internationalisering, activering en community-vorming. Deze projecten zijn opgezet door medewerkers met een passie voor onderwijs en zijn effectief. De kracht van deze projecten wordt echter onvoldoende benut: kennis over innovatie is verspreid en versnipperd en wordt onvoldoende gedeeld, schaalvoordelen worden niet benut en verbindingen tussen innovaties worden niet herkend en gemaakt. Een universitaire onderwijsvisie kan zorgen voor deze kennisdeling, schaalvoordelen en verbindingen.

Balans onderzoek en onderwijs

Een tweede interne drijfveer voor het ontwikkelen van een gedeelde onderwijsvisie en een hieraan gekoppeld vernieuwingsplan is de veelbesproken disbalans tussen onderzoek en onderwijs. De loopbanen binnen de universiteit zijn nog te eenzijdig gericht op de onderzoeksprestaties. Dit knelpunt werd erkend in het Rapport Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel (Rapport Van Haaften) waarmee het College van Bestuur in december 2014 instemde. De implementatie hiervan is in 2015 van start gegaan. Eén van de adviezen hierin was om bevordering van UD naar UHD mogelijk te maken op basis van onderwijsprestaties. Dit dwingt ons ook om goed te kijken naar wat goed of excellent onderwijs precies inhoudt en welke aspecten wij én de studenten daarin belangrijk vinden.

Studenttevredenheid

Ten slotte is de tevredenheid van studenten een belangrijk motief voor onderwijsvernieuwing en onderwijsverbetering. Vooral de masteropleidingen laten nog veel ruimte zien voor verbetering. De tevredenheid van studenten zal een positieve weerslag hebben op de onderwijsresultaten. De studenttevredenheid is daarom zeker één van de indicatoren voor onderwijskwaliteit. Een gebrek aan tevredenheid, zoals bijvoorbeeld naar voren komt in de Nationale Studenten Enquête, noodzaakt ons om onze opleidingen, curricula, vakken en onderwijsmethoden nogmaals goed onder de loep te nemen en na te denken over de wijze waarop we onze studenten meer actief kunnen betrekken bij ons onderwijs.

3. Uitwerking van de nieuwe onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity

De onderwijsvisie van de Universiteit Leiden geeft aan waartoe studenten worden opgeleid en welke kernkwaliteiten daaruit volgen voor het onderwijs en de leeromgeving. Vanuit haar identiteit als onderzoeksintensieve en internationaal georiënteerde universiteit kan de onderwijsvisie van de Universiteit Leiden als volgt worden geformuleerd:

- Studenten worden opgeleid tot academische professionals en verantwoordelijke en betrokken burgers die intercultureel en internationaal vaardig zijn.
- De universiteit zet zich daarvoor in door een onderzoeksgedreven en internationale leeromgeving aan te bieden waarin een actieve en ambitieuze houding wordt gestimuleerd en waarin studenten actief participeren, en hun eigen ambities nastreven.

Deze visie bestaat uit drie onderdelen die hieronder worden toegelicht: (i) de student en wat de universiteit van hem of haar verwacht; (ii) de open oriëntatie van de leeromgeving en (iii) de didactische kwaliteiten van het curriculum.

i De student

De Universiteit Leiden leidt studenten op voor academische posities in vrijwel alle sectoren van de samenleving. Haar afgestudeerden zijn in staat om wetenschappelijke en maatschappelijke problemen kritisch te beoordelen en om weloverwogen keuzes te maken bij het vinden van oplossingen voor deze problemen. Dit impliceert een academische *en* persoonlijke vorming waarbij studenten na afloop van hun academische opleiding het volgende profiel hebben verworven:

Zij zijn academische professionals die de academische kennis en de vaardigheden bezitten waar de arbeidsmarkt van de toekomst om vraagt. Professionals met een gedegen kennis van het vakgebied en een kritische, onderzoekende houding. Zij kunnen leidende posities innemen, zijn ondernemend en kunnen samenwerken met collega's met een andere disciplinaire achtergrond.

Zij zijn als burgers betrokken bij de maatschappelijke uitdagingen waar de wereld voor staat en zij willen een actieve rol spelen bij het vinden van oplossingen. Ze hebben een duidelijk verantwoordelijkheidsgevoel richting de samenleving.

Zij zijn intercultureel en internationaal competent. Zij kunnen kennis plaatsen in een internationale context en zijn zich bewust van de cultuurgebonden en sociale aard van kennis en waarden. Ze kunnen de internationale, interculturele en gender-diversiteit benutten die onze samenleving en arbeidsmarkt kenmerken om te komen tot duurzame en verantwoor-

delijke oplossingen. Zij zijn in staat kritisch te reflecteren op de culturele en sociale achtergronden van hun eigen waarden.

ii Open oriëntatie

Het opleiden van dergelijke internationaal georiënteerde, academische professionals, met een verantwoordelijkheidsgevoel voor de samenleving vraagt van de universiteit academisch onderwijs dat openstaat voor ontwikkelingen in haar omgeving. Dat betekent voor de universiteit: een actieve opstelling en interactie met bedrijven en organisaties en met andere sectoren uit de samenleving en het openstaan voor technologische en internationale ontwikkelingen. We staan hieronder stil bij deze omgeving: arbeidsmarkt, (nationale) samenleving, technologie en (internationale) wereld.

Open naar de arbeidsmarkt

Studenten hebben duidelijk het signaal afgegeven dat zij een sterkere oriëntatie op de arbeidsmarkt wensen. Dit heeft implicaties voor ons curriculum en voor de kennis en vaardigheden die daarin centraal staan. Het vraagt om meer aandacht voor zogenaamde *transferable skills*: academische, interculturele, digitale, communicatieve en sociale vaardigheden en competenties zoals leiderschap en ondernemerschap. Vaardigheden die in verschillende situaties worden ingezet en niet gebonden zijn aan een specifiek vakgebied. Maar het gaat ook om de competenties die wel gebonden zijn aan een specifieke professie, sector of vakgebied: *non-transferable skills*. Om de *transferable en non-transferable skills* op de juiste wijze te incorporeren in het huidige onderwijs is het nodig om een goede wisselwerking tot stand te brengen met de omgeving om ons heen, waaronder partijen in het arbeidsmarktdomein.

Partnerschappen met deze partijen – publieke organisaties, bedrijven, beroepsorganisaties, en dergelijke – kunnen zo'n wisselwerking versterken. De alumni en studieverenigingen kunnen bij deze verbindingen een centrale rol spelen.

Open naar de samenleving

Ons onderwijs staat in direct contact met de samenleving. Ontwikkelingen in de samenleving hebben een directe invloed op ons onderwijs en ons onderwijs heeft op termijn weer een belangrijke impact op de samenleving. Die wisselwerking kan echter ook op een meer directe wijze worden vormgegeven door community-projecten met organisaties als scholen, zorgorganisaties, gemeenten en door aandacht voor sociale innovatie en sociaal ondernemerschap. Om studenten de kans te geven zich te ontwikkelen tot betrokken en verantwoordelijke burgers is het van belang dat de universiteit dergelijke initiatieven stimuleert en ondersteunt, ook wanneer zij niet direct onderdeel uitmaken van het curriculum. Extra- en co-curriculaire activiteiten dragen substantieel bij aan de academische en persoonlijke vorming.

Open voor technologische veranderingen

We willen aansluiten bij de technologiebeleving van de hedendaagse student. Nieuwe technologie en nieuwe online aanbieders veranderen het hoger onderwijs en de wijze waarop de student in het onderwijs participeert. Het is cruciaal om in te spelen op de wijze waarop het beroepenveld verandert door technologische innovaties zoals big data, robotica en kunstmatige intelligentie. Studenten moeten worden opgeleid om in hun werkende leven in te

kunnen spelen op de voortschrijdende technologische innovaties. Daarnaast is het ook cruciaal dat nieuwe technologieën worden ingezet om het onderwijsproces zelf te verrijken. Nieuwe media en digitale middelen kunnen bij uitstek worden ingezet om een actieve en onderzoekende houding van studenten te stimuleren.

Open naar een geglobaliseerde wereld

De wisselwerking tussen onderwijs en omgeving kan niet langer beperkt blijven tot de nationale omgeving. Afgestudeerden moeten hun kennis kunnen plaatsen in een Europese en mondiale context, zij zullen in hun latere leven communiceren met internationale cliënten en collega's en zij zullen steeds vaker samenwerken en concurreren over grenzen heen. Dat geldt vanzelfsprekend voor onze internationale studenten maar in toenemende mate ook voor de Nederlandse studenten die in Nederland blijven. Dat vereist samenwerking met buitenlandse partners en het vraagt om studie- en stagemogelijkheden in het buitenland. Het vraagt ook om mogelijkheden voor co-curriculaire en extra-curriculaire activiteiten met buitenlandse partners en Europese en internationale organisaties. Dit gebeurt op kleine schaal, vaak op initiatief van ondernemende studenten met een internationale blik. Om echt te kunnen spreken van internationaal en intercultureel competente afgestudeerden moeten die mogelijkheden worden verbreed en aangejaagd, te beginnen door het opnemen van comparatieve of mondiale benaderingen van het desbetreffende vakgebied in het onderwijs en door het benutten van de internationale diversiteit in onze *classrooms*.

iii Het curriculum

De eisen die de Universiteit Leiden stelt aan haar afgestudeerden vraagt naast een open leeromgeving vooral ook vernieuwing van het universitaire onderwijs zelf. Kern van de voorgestelde onderwijsvisie is het 'de verwevenheid van onderzoek en onderwijs', ofwel het ontwikkelen van een kritische, nieuwsgierige, en zelfreflectieve houding en de vaardigheden om problemen systematisch te analyseren. Hieruit volgen eisen aan de wijze waarop het universitaire curriculum is ingericht, wat daarin wordt opgenomen en wie hierin welke rol speelt. De verwevenheid van onderzoek en onderwijs stelt afgestudeerden van de Universiteit Leiden in staat om wetenschappelijke en maatschappelijke problemen kritisch te beoordelen en om weloverwogen keuzes te maken bij het vinden van oplossingen voor deze problemen. Op de verschillende onderdelen in het schema gaan we hieronder verder in.

Verwevenheid onderzoek en onderwijs

De Universiteit Leiden hecht zeer veel waarde aan de verwevenheid van onderzoek en onderwijs. Dat haar onderwijs wordt geïnspireerd en gevoed door wetenschappelijk onderzoek ziet de universiteit als een kernwaarde. *Onderzoekend leren, research based learning* of *inquiry based learning* brengt dit nog een stap verder door een actieve onderzoekende houding van studenten te verlangen. De student is niet alleen toeschouwer, maar wordt deelnemer. Op zo'n manier wordt onderzoek niet alleen de basis voor onderwijs, maar vormt het de kern van onderwijs. Dit werkt niet alleen motiverend voor studenten maar ook voor docenten. Verwevenheid van onderzoek en onderwijs betekent het stellen van de juiste vragen, het doen van onderzoek, het interpreteren van resultaten, het ontwikkelen van argumenten en het communiceren van uitkomsten. Dit alles met het doel om complexe

problemen te doorgronden op basis van logica en een gedegen onderbouwing. Het impliceert een leerproces waarin de student een grote invloed heeft op het onderwijs en waarin hij/zij eigen keuzes kan maken.

Het leerproces vraagt om zowel goede studievoordigheden als goede onderzoeksvaardigheden.

De universiteit kiest de verwevenheid van onderzoek en onderwijs als uitgangspunt. Dit betekent *niet* dat Leiden alleen wetenschappelijk onderzoekers wil opleiden. Het betekent dat zij wil dat ál haar afgestudeerden straks een onderzoekende houding hebben en over vaardigheden beschikken die ook buiten het wetenschapsbedrijf toegepast kunnen worden. De verwevenheid van onderzoek en onderwijs houdt in dat dat het onderwijs wordt geïnspireerd door wetenschappelijk onderzoek. Bovendien betekent het dat onderzoek als didactisch concept wordt gebruikt in het onderwijs en in een leerlijn in het curriculum wordt uitgewerkt. Het vraagt om een actieve betrokkenheid van de student bij het onderzoek. Vanzelfsprekend zal dit een verschillende uitwerking kennen voor verschillende disciplines.

De verwevenheid van onderzoek en onderwijs stimuleert de studenten tot co-creatie in het onderwijsproces, het brengt hen vaardigheden bij als zelfstandig werken, kritisch denken en probleemoplossend vermogen. Bovendien draagt het bij aan de verdere ontwikkeling van disciplineaire kennis en vaardigheden. Het stelt studenten in staat oplossingen te zoeken voor daadwerkelijke problemen en de leiderschapsvaardigheden te ontwikkelen om reële problemen en uitdagingen aan te pakken.

Deze aanpak stelt eisen aan curricula en aan onderwijsmethodiek. Het vergt een vorm van actieve participatie van studenten, het vereist de nadruk op zowel kennis als vaardigheden en het vraagt om een adaptief programma waarbinnen de student de eigen leerroute kan vaststellen.

Activerend onderwijs

Studenten betrekken bij het onderwijs en bij het onderzoek betekent per definitie ook actief leren. Dit vraagt om intensief, activerend onderwijs waarbij de student centraal staat en samenwerkt in groepen en (virtuele) communities. Studenten onderzoeken niet alleen vragen maar gaan ook zelf op zoek naar de vragen, daarbij gefaciliteerd, ondersteund en gemotiveerd door de docent. De student neemt het initiatief in het leerproces en wordt daarmee ook beter voorbereid voor de latere studieloopbaan (master en eventueel PhD) en meer uitgedaagd om met creatieve onderzoeksvragen te komen.

Een actieve deelname van studenten stelt eisen aan de inrichting van ons onderwijs. Minder consumptie van kennis en meer kleinschaligheid door een efficiëntere benutting van contacturen. Dit vraagt om radicale vormen van 'flipping the classroom' waarbij colleges en voorbereiding worden omgewisseld zodat contacturen gewijd kunnen worden aan onderzoek, projecten of discussies: op video opgenomen colleges worden thuis bekeken, terwijl colleges gewijd worden aan oefening, onderzoek of discussie. Zo kan de tijd die de docent doorbrengt met de student optimaal benut worden. Studenten voelen zich zo steeds meer betrokken bij hun discipline en hun studie omdat het leerproces beter aansluit bij hun wensen en

leefwereld. Hun enthousiasme om te leren wordt daarmee vergroot. Technologische innovaties kunnen zo optimaal worden ingezet om dit proces van activering te versterken.

Flexibele leerroutes

Naast actieve participatie in het onderwijs wordt ook een bepaalde mate van zelfsturing door de student gevraagd. Van de universiteit wordt meer flexibiliteit en vrijheid gevraagd in het curriculum. De student moet de mogelijkheid krijgen om – onder begeleiding van docenten en onderwijsondersteuning – de juiste paden te kiezen. De leerroutes horen aan te sluiten bij de vragen die de student opwerpt. Het betekent echter niet dat de student zelfstandig bepaalt welke mix van vakken hij of zij wil volgen, maar dat de student samen met de opleiding een pad uitstippelt dat het beste bij de ambities past. De opleiding blijft daarbij verantwoordelijk voor de kwaliteit van die leerroutes. Het kan hierbij gaan om de keuze tussen disciplinaire en interdisciplinaire routes. Het kan ook gaan om keuzes in de oriëntatie naar buiten (nadruk op de arbeidsmarkt of professie, op de samenleving, op technologie of de wereld). De mogelijkheid om een stage te volgen, een community-project, een online cursus of een onderzoek of studie in het buitenland.

Verschillende studenten leggen verschillende accenten en hebben verschillende ambities. De universiteit moet daarom verschillende paden aanbieden om die ambities mogelijk te maken. Zij heeft ook een verantwoordelijkheid bij het aanbieden, organiseren en waarderen van de deelname aan stages, community-projecten, summer schools en/of MOOCs. Niet alle studenten nemen genoegen met een vooraf vastgesteld pad. Hij of zij zoekt een *persoonlijke* academische ervaring. De universiteit die dat kan bieden biedt haar studenten een duidelijke meerwaarde.

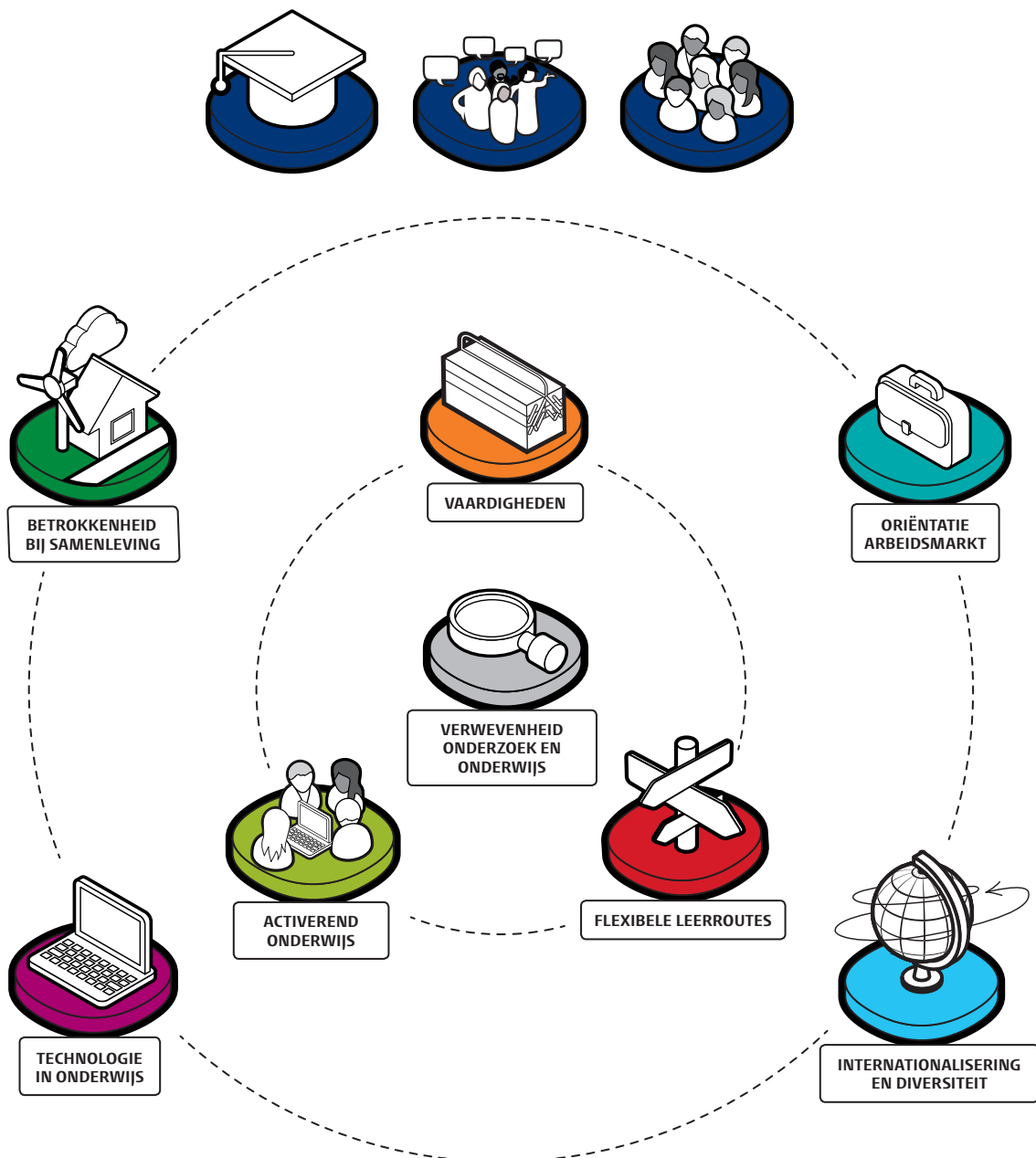
Vaardigheden

Om de academische en persoonlijke vorming van haar studenten inhoud te geven moet de universiteit niet alleen de juiste kennis in huis hebben, maar zal zij ook de juiste vaardigheden bij moeten brengen. Het gaat daarbij om vaardigheden zoals academische, interculturele, digitale, communicatieve en sociale vaardigheden en competenties zoals leiderschap en ondernemerschap. Daarnaast blijven de non-transferable skills, gerelateerd aan specifieke vakgebieden, ook een belangrijke rol spelen.

Het besef dat het in het universitaire onderwijs om meer gaat dan kennisoverdracht is inmiddels gemeengoed. De vraag is *hoe* dit vaardigheidsonderwijs een plek krijgt in het curriculum. Juist de verwevenheid van onderzoek en onderwijs biedt goede mogelijkheden om non-transferable skills te integreren in het curriculum. Door een doorlopende lijn van de verwevenheid van onderzoek en onderwijs deel te laten uitmaken van het curriculum kunnen ook andere vaardigheden aan bod komen. Veel van de transferable en non-transferable skills zullen tenslotte deel uitmaken van het proces.

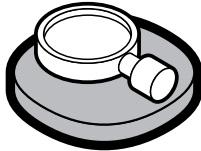
Weergave onderwijsvisie Learning@LeidenUniversity in model

Bovenstaande visie op onze studenten, ons onderwijs, de wisselwerking met de omgeving en de didactische principes die leidend zijn in onze opleidingen en curricula vatten we samen in het onderstaande model. Het geeft weer waar we naar toe werken (academische professionals en betrokken burgers die internationaal en intercultureel vaardig zijn en bijdragen aan de samenleving – zie de bovenste drie iconen) en de eisen die we daarom stellen aan de leeromgeving en het curriculum. De verwevenheid van onderzoek en onderwijs vormt de kern van dit model. Via activerend onderwijs, aandacht voor (breder) vaardigheden en flexibele leerroutes en door een open houding naar de buitenwereld, kunnen de uitgangspunten in dit model bijdragen aan het opleiden van academische en verantwoordelijke professionals die over grenzen heen kunnen kijken.

4. Ambities voor een vernieuwingsagenda

Om deze onderwijsvisie te verwezenlijken stellen we de volgende acht onderwijsambities en daarbij behorende actielijnen voor. De eerste vier hebben betrekking op de directe leeromgeving van de student. De laatste vier hebben vooral betrekking op de oriëntatie naar buiten en de interactie van universiteit en student met de samenleving.

Ambitie 1

De invoering van de verwevenheid van onderzoek en onderwijs als didactisch concept in alle opleidingen

Elke faculteit zal experimenteren met het invoeren van het concept verwevenheid van onderzoek en onderwijs. Dit zal voor sommige opleidingen leiden tot meer verandering dan voor anderen. Opleidingen die al in grote mate volgens dit concept werken kunnen als voorbeeld dienen. De kern van dit didactisch concept voor Leiden moet verder worden ontwikkeld, en zo nodig worden aangepast aan de verschillende disciplines. Expertisecentrum ICLON kan hierbij een rol spelen.

Ambitie 2

De organisatie en facilitering van kleinschalige learning communities waarin studenten actief participeren (activerend onderwijs)

Leidse studenten vragen om onderwijs dat hen betreft en motiveert. Studenten krijgen een actieve(re) rol in het leerproces. Studenten bereiden zich online voor dankzij inzet van moderne digitale middelen en kwalitatief hoogstaande, interactieve leerinhoud. Studenten in deze *flipped classrooms* werken samen in groepen en leren via *peer teaching*. Docenten kunnen zo de contacturen optimaal benutten. Onderwijs verzorgen gebeurt hierdoor meer op maat, is motiverender voor zowel docenten als studenten, en het leren wordt hierdoor verdiept. Onderwijs- en studieruimtes worden zo ingericht dat zij activerend en samenwerkend leren stimuleren.

Ambitie 3

Meer flexibele leerroutes zodat de student de flexibiliteit krijgt om de studieloopbaan aan te passen aan de doelen die hij/zij zelf stelt

De toenemende diversiteit van studenten vereist van de universiteit dat in het onderwijs meer rekening wordt gehouden met de behoeften, mogelijkheden en wensen van verschillende doelgroepen. Studenten zullen in toenemende mate onderwijs willen volgen dat aansluit bij hun eigen wensen en ambities. Er zijn studenten die zich vooral de discipline eigen wil maken, maar ook studenten die verbindingen willen leggen met andere disciplines of die een meer interdisciplinaire benadering zoeken, bijvoorbeeld via minoren. De ene student wil daarnaast een stage lopen terwijl de andere een onderzoek in het buitenland wil uitvoeren. Deze diversiteit vereist meer flexibiliteit in het curriculum. Maar het vereist ook meer interfacultaire samenwerkingen en

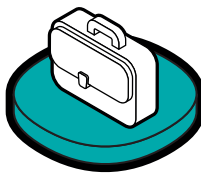
een intensievere begeleiding van de studenten in het uitstippelen van de studieloopbaan en het stellen van doelen.

Ambitie 4

Meer aandacht voor skills binnen het curriculum, bij voorkeur geïntegreerd en in een geleidelijke en doorlopende leerlijn door het gehele curriculum. Het concept van de verwevenheid van onderzoek en onderwijs schept daar nieuwe mogelijkheden voor

Naast de vraag naar kennis en vaardigheden voor een bepaalde professie of vakgebied is er – zowel vanuit de student als ook vanuit de arbeidsmarkt – een roep om meer aandacht voor skills. De samenleving van morgen heeft mensen nodig die ondernemend zijn en initiatief kunnen nemen, die omgevingsbewust zijn en internationaal competent. Ze moeten kritisch kunnen denken en hun expertise en kennis creatief en flexibel kunnen inzetten om zo oplossingen te vinden voor complexe problemen. Dit vraagt om een geïntegreerde en doorlopende aanpak, beginnend in het eerste studiejaar en doorlopend tot in het laatste jaar van de opleiding.

Ambitie 5

Versterking van de oriëntatie op de arbeidsmarkt

Het onderwijs moet meer inspelen op de nieuwe en toekomstige eisen die de arbeidsmarkt stelt. Opleidingen zullen de arbeidsmarktvoorbereiding in het onderwijs intensiveren. Deze vereist een maatwerkprogramma waarin studenten op diverse manieren en in diverse fasen van de studie aan de overstap naar de arbeidsmarkt kunnen werken. Het gaat hierbij om het vaardighedenonderwijs, competenties als leiderschap en ondernemerschap en om de verkenning van het werkveld, praktijkervaring en contact met alumni en werkgevers. De Universiteit Leiden intensiveert haar contacten met werkgevers en maatschappelijke partners. Deze samenwerking zal leiden tot betere stage- en baankansen voor Leidse studenten.

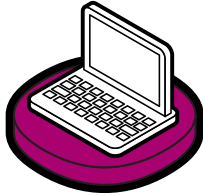
Ambitie 6

Versterking van de oriëntatie op de samenleving

Als we willen dat onze afgestudeerden betrokken en verantwoordelijk leden van de samenleving worden dan zal de verbinding met die samenleving ook in het onderwijs moeten worden versterkt. Het concept van ‘verwevenheid van onderzoek en onderwijs’ biedt veel handvatten om de samenleving meer direct te betrekken bij het onderwijs. Onderzoek kan met maatschappelijke partijen of individuen uitgevoerd worden. De huidige bewegingen richting ‘Citizen Science’ – waarbij burgers een actieve rol spelen in het wetenschappelijk onderzoek – is hier een illustratie van. Studenten zouden daar ook een belangrijke bijdrage aan kunnen leveren. De verbinding met de samenleving kan ook de vorm aannemen van deelname aan (of organisatie van) community-projecten. Dat kan als onderdeel van een vak, maar ook in de vorm van een co-curriculaire of extra-curriculaire ervaring, bijvoorbeeld

volgens het concept van 'Service Learning', waarbij sociale dienstverlening wordt ingebed in het onderwijs. Het LUC Community Project 'Multicultural Education in The Hague' dat studenten in samenwerking met twee scholen en de Gemeente Den Haag uitvoeren, is een mooi voorbeeld van service learning. Dit draagt ook direct bij aan het ontwikkelen van academische en 'non-transferable' vaardigheden.

Ambitie 7

Versterking van de technologische oriëntatie in het onderwijs en in het onderwijsaanbod

Ons onderwijs staat voor de uitdaging om beter in te spelen op technologische ontwikkelingen en tegelijkertijd de technologie binnen te halen. Opleidingen moeten een antwoord ontwikkelen op de vraag hoe technologische innovaties hun vakgebied inhoudelijk of praktisch veranderen (technologie als *driver* van verandering). Maar het gaat ook om de wijze waarop technologische innovaties kunnen bijdragen aan het proces van verwevenheid van onderzoek en onderwijs en aan het activeren van onze studenten (technologie als *enabler* van verandering). Opleidingen ontwikkelen online onderwijs om meer aan te kunnen sluiten bij verschillende studietempo's, leerstijlen, keuzetrajecten en instroomniveau's. Zij erkennen MOOCs en online onderwijs van collega-universiteiten en maken zo virtuele vormen van mobiliteit mogelijk.

Ambitie 8

Versterking van de internationale oriëntatie en de oriëntatie op diversiteit

Een sterke internationale oriëntatie van het onderwijs van de Universiteit Leiden bevordert de kwaliteit en inzetbaarheid van onze afgestudeerden en maakt de universiteit aantrekkelijker voor internationale studenten. We streven daarom naar een internationale dimensie in de opleidingen, bijvoorbeeld door aandacht voor grensoverschrijdende of mondiale problemen en het inbrengen van nieuwe perspectieven en internationaal vergelijkend onderzoek. We streven naar het benutten van de diversiteit in de *classrooms* en naar uitbreiding van de mogelijkheden om een internationale ervaring op te doen tijdens de studie. Het creëren van een inclusieve community, waar zowel Nederlandse als internationale studenten deel van uitmaken, met een scala aan identiteiten en oriëntaties, is daarbij een voorwaarde. Daarvoor zijn ook partijen als studieverenigingen en studentenverenigingen nodig.

5. Slotwoord

De hierboven geschetste onderwijsvisie geeft onze ambities weer voor het Leidse universitaire onderwijs in de toekomst. Het geeft aan hoe we onze studenten willen opleiden en welke eisen dat stelt aan het onderwijs van de Universiteit Leiden. De realisatie van de ambities uit de onderwijsvisie vragen om een gerichte, samenhangende en meerjarige aanpak van onderwijs - vernieuwing. De komende jaren wil de universiteit met een vernieuwingsagenda deze visie realiseren. Het voorgestelde model moet op termijn herkenbaar zijn in de curricula van de opleidingen en uiteindelijk doorklinken in de tevredenheid van de studenten en medewerkers en de kwaliteit en impact van de afgestudeerden van de Universiteit Leiden.

Universiteit
Leiden